

Odgoj, obrazovanje i razvoj osobe

Dobrijević, Ella

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:844870>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

ODGOJ, OBRAZOVANJE I RAZVOJ OSOBE
ZAVRŠNI RAD

PULA, 2020.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

ELLA DOBRIJEVIĆ
ODGOJ, OBRAZOVANJE I RAZVOJ OSOBE
ZAVRŠNI RAD

JMBAG:0303067194

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij, Predškolski odgoj

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

PULA, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ella Dobrijević, kandidat za prvostupnika odgojiteljica predškolske djece ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **ELLA DOBRIJEVIĆ** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **ODGOJ, OBRAZOVANJE I RAZVOJ OSOBE**, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. ODGOJ POJEDINCA	2
1.1 Obiteljski odgoj.....	3
1.1.1 Odgojni stilovi roditeljstva	5
1.2 Školski odgoj	7
1.3 Ulični odgoj	9
2. OBRAZOVANJE POJEDINCA	11
2.1 Formalno obrazovanje	11
2.2 Neformalno obrazovanje	13
2.3 Spolne nejednakosti u obrazovanju	14
2.4 Sociološke i psihološke perspektive samorazvoja	16
3. SUVREMENE ŠKOLE I NJIHOVO SHVAĆANJE RAZVOJA POJEDINCA.....	18
3.1 Montessori škola	19
3.2 Waldrofska škola.....	22
3.3 Krishnamurti škola.....	24
ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA	27
SAŽETAK	30
SUMMARY	31

UVOD

„Živimo u svijetu koji nas jako zabrinjava, ali koji je pun velikih i neobičnih obećanja za budućnost“.

(Giddens,2007:2)

Odgoj, razvoj i obrazovanje pojedinca od povijesti do danas se znatno promijenio. Prateći pravac odgoja i obrazovanja možemo zaključiti da ono što je nekada bilo normalno za društvo i pojedinca danas je nezamislivo, a i obrnuto, ono što je danas normalno, nekada je bilo nezamislivo. U povijesti se odgoj, razvoj i obrazovanje pojedinca odnosio isključivo na rad u polju i na stjecanje znanja putem obiteljskih generacija (s koljena na koljeno), dok danas odgoj se s obitelji prebacuje i na odgojno obrazovne ustanove, kao što su vrtići i škole, te je osnovnoškolsko obrazovanje danas za svih obavezno.

Završni rad podijeljen je u nekoliko poglavlja, prvo poglavlje opisuje odgoj pojedinca kroz obiteljski i školski odgoj, te opisuje koji su stilovi roditeljstva, drugo poglavlje obrađuje obrazovanje pojedinca, koje su prednosti i nedostaci formalnog i neformalnog obrazovanja, spolne nejednakosti u obrazovanju, te autore socioloških i psiholoških perspektiva samorazvoja pojedinca. U zadnjem poglavlju obrađene su suvremene škole i njihovo shvaćanje pojedinca.

1. ODGOJ POJEDINCA

Odgoj svakog pojedinca¹ započinje u užem obiteljskom² okruženju. U užem krugu obitelji ubrajamo prije svega majku i oca, te se onda taj krug proširuje na bake, djedove, obitelji, vrtiće, škole i druge odgojno-obrazovne ustanove. Dijete od rođenja preslikava obrasce ponašanja svojih roditelja, oponaša ih, te tako razvija svoju individualnost. Glavni smisao odgoja leži: „*u prenošenju prethodnih iskustava čovječanstva – tekovina kulture i civilizacije – na nove naraštaje, koji nastavljaju djela svojih predaka*“ (Vukasović, 1989:8). Međutim, čovjek je i stvaralačko biće koje pokreću ideje vodilje: „*Da bi radio, djelovao, stvarao, preobražavao svijet, čovjek mora u tome nalaziti smisao, imati viziju ostvarenja, vidjeti neki cilj, svrhu, neku vrijednost. Bez tih idejnih vizija, obećavajućih postignuća, privlačnih vrijednosnih meta, ne bi mogao stvarati ni ljudski djelovati*“. Ideje, svrhe i ideali potiču, vode, usmjeravaju, čine ljude stvaralačkim ljudskim bićima. Stoga su značajke svake čovjekove djelatnosti“ (Vukasović, 2000:131).

U svojoj knjizi *Nikakva nas reforma neće spasiti* Šuran (2018:93) naglašava da se: „*Suvremeno dijete odgaja da bude ljubazan sa svima, čak i sa osobama koje doživljava kao neiskrene i antipatične, njemu neugodne; kasnije uči ga se da ima, bolje da poprima, ugodnu vanjštinu*“. I to sve u suprotnosti s onim što je stvarna svrha odgoja: *promicanje unutarnje neovisnosti, integriteta i individualnosti djeteta*“. Šuran (2018) spominje da u ovo suvremeno doba prevladava potrošački globalizam koji se također odražava i na odgoj. Pojedinci su vrlo često nezadovoljni s tzv. „malim stvarima“, osjećaju se manje vrijednima ukoliko se ne uklapaju u okolinu. Izgubio se smisao odgoja koji bi kod svakog pojedinca trebao pobuditi da materijalno i trošenje sadržaja nije izvor sreće i zadovoljstva, već da ono potiče iz unutarnjeg stanja pojedinca. Šuran (2018:94) napominje da: „*prevladavajući potrošački globalizam koji zahtijeva da svatko posjeduje najnoviju vrstu smartphona, i-phona, ili neku drugu 'vragoliju' koju će tržište konzumerizma znati proizvoditi*“.

¹ Pojedinac ili individua pojedinačno je biće, jedinka, cjelovita osoba, koja se razlikuje od svih drugih ljudi.

² Obitelj-osnovna društvena jedinica zasnovana na zajedničkom životu užeg kruga krvnih srodnika, u kojoj se sjedinjuju biološko-reproduktivne, ekonomske i odgojne funkcije. Obično se sastoji od jednog ili dva roditelja i njihove djece.

1.1 Obiteljski odgoj

Giddens (2007) napominje kako se danas svijet obitelji jako promijenio prema onome kako je izgledao prije pedesetak godina. Ljudi stupaju u brakove u kasnijoj dobi, stopa razvoda je znatno porasla i sve je više samohranih obitelji, ili veza koje uključuju i djecu iz prethodnih brakova. Sve su to činjenice koje utječu i na odgoj i obrazovanje pojedinca. Poznati pisac Tolstoj u svojoj je knjizi Ana Karenjina istaknuo da su: „sve sretne obitelji nalik jedna na drugu, dok je svaka nesretna obitelj, nesretna na svoj način“ (Tolstoj, 2004:7). Njegova izreka nam daje do znanja da odgoj može ovisiti o obitelji u kojoj je pojedinac odrastao, njihovim odricanjima i davanjima, usponima i padovima, koji su utjecali na emocionalni i psihički razvoj.

Glavni cilj obiteljskog odgoja je pripremiti pojedinca za život u postojećim društvenim uvjetima, te svladati vještine i navike potrebne za normalan razvoj ličnosti. Rano razdoblje razvoja djeteta je razdoblje u kojem je veliki utjecaj roditelja, u obliku osjećajne komunikacije, učinkovitije i prodornije). Nakon toga njihovi savjeti, njihova upozorenja, kategorički su odbačeni (Šuran, 2018). Umberto Galimberti (2015:26), talijanski filozof i psiholog, ističe kako: "*Počevši od dvanaeste godine, s pojavom erotizma, seksualnosti, s napuštanjem vertikalne ljubavi prema roditeljima u korist linearne ljubavi prema svojim drugovima, dolazi do fiziološkog procesa, kao što uostalom treba i biti - i dešava se da isti savjet, ako dan od roditelja neće biti uzet u obzir, dok, ako dan od strane dječaka ili djevojčice s kojima se druži, bit će odmah prihvaćen*".

Obiteljski odgoj treba pružiti pojedincu smjernice za život, konstantu predanost i posvećenost, i usmjeravanje u područje interesa koje pojedinac pokazuje. Važan dio obiteljskog odgoja također je pokazivanje poštovanja prema starijim osobama, poštenje, disciplina, savjestan odnos prema obitelji, pozitivan odnos prema stvarima. (<https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Family+Upbringing>). Prema američkom sociologu Talcottu Parsonsu, koji se zalagao za funkcionalizam dvije su glavne funkcije obitelji: primarna socijalizacija i stabilizacija ličnosti (Giddens, 2007).

Primarna socijalizacija je proces kojim djeca uče norme društva u kojem su rođena, dok se stabilizacija ličnosti odnosi na ulogu koju obitelj obavlja pomažući emocionalno odraslim pripadnicima obitelji. S obzirom na prijašnja vremena, uloga roditelja znatno je promijenjena. Roditelji³ su u prošlosti bili ti koji su upravljali djetetovim odgojem, dok se današnji odgoj sve više bazira na pravima djeteta i zakonskim odredbama koje su usmjerene prema djetetu (Maleš, 2011). Roditelji su danas zbog užurbanog načina života usmjereni na ekonomsku problematiku, kako riješiti stan, režije i stvoriti povoljne uvjete za život, dok se kvalitetan odgoj djeteta stavlja u drugi plan zbog manjka vremena. Kako napominje Šuran (2018: 102) : „*sve počinje u obitelji, koju možete preimenovati i na druge načine, ali koja i dalje je od vitalnog značaja za pojedinca i za društvo*“.

Mišljenja sam da obiteljski odgoj na pojedinca ostavlja prvi i glavni utisak u njegovom razvoju. Norme i pravila ponašanja u svakoj su obitelji različite, stoga se i stvaraju različiti pojedinci. Svaki roditelj za sebe smatra da je njegov način odgoja najbolji, i vrlo rijetko prihvaća neke sugestije i kritike vezane za njegov stil i način odgoja. No, jasno se može vidjeti razlika u društvu na koji je način pojedinac odgojen. To možemo vidjeti po načinu na koji se pojedinac izražava i ponaša, dali je to pristojno i društveno prihvatljivo ili izlazi iz okvira onoga što društvo prihvaća, pa se pojedincu automatski lijepi etiketa kao „loš kućni odgoj“. Razlike postoje i u svakodnevnim životno praktičnim aktivnostima, prehrani, muzici, stavovima i razmišljanjima koje su pojedinci usvajali u obiteljskoj okolini. Kasnije kroz odrastanje i upoznavanje svijeta, pojedinac ima mogućnosti promijeniti neke svoje navike i stavove koje nisu društveno prihvatljive, ukoliko želi biti dio sistema i društveno prihvaćen, a isto tako može zadržati svoje obrasce ponašanja koje su mu prenijeli roditelji koje imaju i svoje negativne strane, te tako biti pod rizikom da će biti svakodnevno etiketiran od strane društva. I pozitivne i negativne strane svakog obiteljskog odgoja teško je odrediti, jer se u svakom odgoju može naći i nešto dobro i nešto loše, no svakom je pojedincu dano osobno na razmišljanje kakav čovjek želi biti i na koji način će to uspjet postići.

³ Roditelj- Biološki roditelji se sastoje od muškarca i žene koja je rodila dijete. U svim ljudskim društvima, biološka majka i otac su oboje odgovorni za podizanje njihovog potomka.

1.1.1 Odgojni stilovi roditeljstva

Jedan od najkorisnijih pristupa proučavanju odnosa između roditelja i djece model je roditeljskih odgojnih stilova koji govori o dvije ključne dimenzije roditeljstva (Baumrind, 1971.). Prva je emocionalna toplina i roditeljsko razumijevanje, tj. količina podrške, ljubavi i ohrabivanja koju roditelji pružaju djetetu, nasuprot neprijateljstvu, prosuđivanju i odbacivanju. Druga se dimenzija odnosi na roditeljski nadzor i roditeljske zahtjeve, tj. na to u kolikoj mjeri roditelji očekuju zrelo, odgovorno ponašanje djece i u kolikoj mjeri nadziru dijete i imaju uvida u to što se događa u njegovu životu (Raboteg-Šarić i sur., 2002). U svom radu *stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih* (2002) autori su naveli i opisali stilove roditeljstva: autoritaran, permisivan, autoritativan i indiferentan.

*Autoritaran*⁴ stil odgoja očituje se u zahtjevnom i restriktivnom ponašanju roditelja koji visoko vrednuju disciplinu i konformiranje njihovim vrednotama, a ne pokazuju mnogo ljubavi i topline. Autoritarni roditelji nisko su na dimenziji topline i visoko na dimenziji nadzora. Zasnivaju odgoj na prisilnome nametanju svog autoriteta, a često i tjelesno kažnjavaju. Autoritarni roditelji od djeteta traže nemoguće ne poštujući individualnost. U svojoj pretjeranoj želji da od svoje djece učine „naj haj” osobe, roditelji pred njih postavljaju neostvarive ciljeve i zadaće, pri čemu ih nerijetko i vrijeđaju ako im ne ostvare njihove želje (Previšić, 2003). Oni također ne dopuštaju djeci da se uključe u rješavanje problema ili prepreka.

Umjesto toga, oni donose pravila i provode posljedice, s malim obzirom na djetetovo mišljenje. Autoritarni roditelji mogu koristiti kaznu umjesto discipline. Stoga, umjesto da dijete nauči kako da donosi bolji izbor, uloženo je u to da se djeca žale zbog svojih pogrešaka. Djeca autoritarnih roditelja izložena su većem riziku od razvoja problema s samopoštovanjem jer njihova mišljenja nisu cijenjena. Također mogu postati neprijateljski ili agresivni. Umjesto da razmišljaju o tome kako stvari učiniti u budućnosti, oni se često usredotočuju na bijes koji osjećaju prema svojim roditeljima.

⁴ Autoritaran stil podrazumijeva rigorozan stilu odgoja, roditelj je poprilično suzdržan prema djetetu i ne iskazuje mu pretjerano ljubav. Komunikacija između roditelja i djeteta je stroga i podložna pravilima i provodi se isključivo unutar obiteljskog doma.

Budući da su autoritarni roditelji često strogi, njihova djeca mogu odrasti u dobre lažljivce u nastojanju da izbjegnu kaznu (Morin, 2019).

*Autoritativan*⁵ stil odgoja predstavlja kombinaciju između prva dva ekstrema i uključuje ponašanje roditelja koje je restriktivno i odgovorno, ali uz mnogo topline i razumijevanja. Autoritativni roditelji imaju pravila i koriste posljedice, ali također uzimaju u obzir mišljenja svoje djece. Oni potvrđuju svoje osjećaje kod djece, a istovremeno daju do znanja da su odrasli na kraju glavni. Autoritativni roditelji ulažu vrijeme i energiju u sprečavanje problema s ponašanjem prije nego što počnu. Koriste se i pozitivne strategije discipline za jačanje dobrog ponašanja, poput sustava pohvale i nagrađivanja. Istraživači su otkrili da djeca s autoritativnim roditeljima najvjerojatnije postaju odgovorni odrasli ljudi koji se osjećaju ugodno u izražavanju svog mišljenja. Djeca odgajana autoritativnom disciplinom obično su sretna i uspješna. Također je vjerojatnije da će biti dobri u donošenju odluka i procjeni sigurnosnih rizika sami (Morin, 2019).

*Indiferentni*⁶ roditelji postavljaju malo ograničenja, ali pružaju i malo pažnje, zanimanja i emocionalne podrške. Stihijski ili pasivni roditelji ne pokazuju interes za aktivnosti koje se odnose na dijete. Dijete ovakvih roditelja vrlo je nesigurno, nema oslonac u roditeljima. Komunikacija među članovima obitelji uglavnom je skromna i bez zajedničkog rješavanja problema. Pasivni roditelji nisko su na dimenziji topline i na dimenziji nadzora. Djeca takvih roditelja ne pokazuju adekvatno ponašanje u socijalnoj interakciji, zahtjevna su i neposlušna.

*Permisivan*⁷ roditeljski stil opisuje se kao nerestriktivan, topao i prihvaćajući, ali u njemu roditelji ne postavljaju djeci gotovo nikakve granice u odgoju. Permisivni roditelji ne postavljaju zahtjeve svojoj djeci niti postavljaju očekivanja od njih. Oni će rijetko koristiti oblike discipline i posljedice, radije se oslanjajući na komunikativan pristup. Permisivni roditelji omogućit će djetetu da postavi tempo kada je u pitanju odgajanje i ponašanje. Primjer permisivnog roditeljstva je dijete koje nema određeno

⁵ Autoritativan stil odgoja prati i odgovara na emocionalne potrebe djece, no roditelj ipak postavlja potrebne granice i ograničenja.

⁶ Indiferentni odgojni stil podrazumijeva male zahtjeve, roditelji nemaju kontrolu nad djetetovim ponašanjem, djetetu ne postavljaju granice. Emocionalno su hladni, nezainteresirani za djetetove aktivnosti i zaokupljeni su sami sobom.

⁷ Permisivni odgojni stil podrazumijeva roditelje koji su pretjerano emocionalno osjetljivi, pružaju veliku ljubav, podršku i emocionalnu toplinu, ali postavljaju male zahtjeve, imaju slabu kontrolu bez postavljanja granica nad djetetovim ponašanjem.

vrijeme za krevet. Umjesto toga, njima je omogućeno da se identificiraju kada su umorni i spavaju po volji.

1.2 Školski odgoj

Škola⁸ pruža okruženje u kojem možemo naučiti puno osnovnih vještina. U predškolskim vrtićima djeca se u dobi od tri godine uče kako čitati i pisati. Počinju učiti abecedu, brojeve, pa čak i napraviti neke jednostavne aritmetičke probleme. Oni također dobivaju priliku vježbati svoje crtanje, građenje, rješavanje problema i kognitivne vještine. U školi pojedinac proučava različite predmete koji obrađuju povijest, biologiju, umjetnost, književnost, matematiku, fiziku, tjelesni odgoj, geografiju i još mnogo toga. To bi trebalo pomoći pojedincu da postane svjestan napornog rada i napora naših predaka, borbe ljudi iz stoljeća prije, svih ratova i bitki koje su oblikovale našu zemlju, ljepote i zamršenosti znanosti i tehnologije.

Sarahn (2014) ističe prednosti obrazovanja u školi:

- Samopouzdanje- pojedinac kroz stečena znanja i vještine dobiva pozitivne i negativne kritike koje utječu na izgradnju njegovog samopouzdanja. Ukoliko učitelj prepozna potencijal ili usmjerenost prema nečemu u čemu je pojedinac dobar, usmjerava ga dalje kroz razne aktivnosti i iskustva koja će mu pomoći da se osobno izgradi.
- Socijalizacija- predškolske ustanove i škole mogu biti od vrlo velike važnosti za pojedinca. To su mjesta gdje se pojedinac upoznaje s navikama drugih ljudi, stječe nova prijateljstva, razgovara, igra se te dijeli svoja iskustva.
- Timski rad- kroz razne aktivnosti, projekte pojedinac uči raditi u timu nekoliko ljudi. Kroz igre i projekte, pa čak i sudjelovanje u sportovima nakon škole, djeca mogu naučiti važnost međusobnog sklapanja odnosa.
- Priprema- škola je mjesto koja odgaja dijete za budući život. Osim brojeva, slova dijete dobiva znanje iz drugih raznih područja, koji ga oblikuju, otkriva svoje osobne interese i zanimanja kojim se možda jednog dana želi baviti i razvijati.

⁸ Škola je odgojno-obrazovna ustanova s nastavom kao središnjim poljem njezina djelovanja. U suvremenim didaktičkim shvaćanjima promatra se kao zajednica djelovanja svih njezinih subjekata: učenika, nastavnika, roditelja, stručnih suradnika, ostalih stručnjaka i djelatnika. Subjekti nastavom stječu: znanja, vještine, sposobnosti i navike.

- Informacije- Jedan od najvažnijih razloga za pohađanje škole bogatstvo je znanja i informacija koje se pružaju u školskom okruženju. Škola pruža sigurno utočište za širenje ideja i često nam daje pristup predmetima i idejama koje ne bismo redovito mogli pronaći u svojim domovima ili sa svojim prijateljima.

Šuran (2018) u svojoj knjizi *Nikakva nas reforma neće spasiti* piše o školskom odgoju da su profesori dio sustava koji je unaprijed određen, pravila i norme kako se vrednuje pojedinca i koje kvalitete bi pojedinac trebao imati da ga se dobro i kvalitetno ocijeni i tretira, a ukoliko izlazi iz okvira zadanih normi smatra se da pojedinac nema dobre kriterije za budućnost. Šuran (2018: 96) spominje da: „*Visokoškolske diplome ne nude, ne osiguravaju neku nadu, ne doprinose boljoj budućnosti. Zapošljavanje je lutrija. To, posljedično, neminovno vodi i do progresivnog propadanja studija kao i onoga koji se zato osposobio*“. To je razlog zbog čega čak i: „*udžbenici, bilo oni školski ili sveučilišni, sve su jednostavniji, vodoravni, krhki i slabi u sadržaju: puni podataka ali bez osvještavajućeg 'quida' (razloga)*“. Može se reći da je naše školstvo dobro uređeno, gradivo raznovrsno, ali mladi ne nalazeći posao u našoj domovini odlaze u inozemstvo gdje su sposobni s našim diplomama i znanjima naći kvalitetan posao za sebe ili se nastaviti još educirati.

Smatram da školski odgoj pozitivno kod pojedinca razvija osjećaj za odgovornost i dosljednost. Pojedinac je primoran konstantno pratiti tempo školskog sistema koji ga navode da stalno razmišlja, surađuje, nadograđuje sebe i svoje znanje, te razvija interese za različite pojmove i stvari koji ga okružuju. Često se pojavljuje nezadovoljstvo ukoliko pojedinac ne uspijeva držati „korak“ sa školskim sistemom i njegovim načinom razmišljanja. Sistem školskog odgoja pojedinca ocjenjuje, te se tako također pojavljuje loša slika o sebi ukoliko pojedinac nije ocjenjen onako kako bi htio biti ili kako mu okolina nameće. Za razliku od pojedinog obiteljskog i uličnog odgoja u školskom se odgoju striktno kažnjavaju pojedinci koji se „loše“ ponašaju ili nekulturno izražavaju. S obzirom da svaki pojedinac mora proći kroz školski sistem i odgoj, u tom periodu pojedinac usvaja i obogaćuje svoj rječnik, uči se pravilno i društveno prihvatljivo ponašati, surađuje s vršnjacima pri čemu se vrlo često uspoređuje s njima, i to s onima koji su od strane glavnih pohvaljeni ili istaknuti, te se također pojedinac uči nositi sa svojim emocionalnim stanjima.

1.3 Ulični odgoj

U uličnoj kulturi, posebno među mladima, poštovanje se promatra kao gotovo vanjski entitet koji je teško osvojiti, ali lako izgubiti i zato ga treba neprestano čuvati. Pravila kodeksa zapravo pružaju okvir za pregovaranje o poštivanju. Jednostavno življenje u takvom okruženju stavlja mlade ljude u poseban rizik da postanu žrtva agresivnog ponašanja.

To se događa zato što se ulična kultura razvila što se može nazvati šifrom ulica, što predstavlja skup neformalnih pravila koja reguliraju međuljudsko javno ponašanje, uključujući nasilje. Pravila propisuju i pravilan promet i pravilan način odgovora ako su izazvani. Oni reguliraju uporabu nasilja i na taj način omogućavaju onima koji su skloni agresiji da odobre nasilne susrete na odobren način. Pravila su uspostavljena i provode ih uglavnom orijentirani na ulicu, ali na ulicama je razlika između ulice i pristojnog često nevažna; svi znaju da ako se krše pravila, postoje kazne. Poznavanje koda stoga je u velikoj mjeri obrambeno; doslovno je nužno za javno djelovanje. Stoga se, iako se obitelji s orijentacijom pristojnosti obično protive vrijednostima koda, često nerado potiču upoznavanje svoje djece s njim kako bi im omogućile pregovaranje oko gradskog okruženja (Andreson, 1994).

U pristojnim obiteljima gotovo uvijek postoji stvarna briga i određena količina nade za budućnost. Dostojne obitelji imaju tendenciju da prihvaćaju uobičajene vrijednosti u potpunosti nego ulične obitelji i pokušavaju ih usaditi svojoj djeci. U svojim naporima ka ostvarenju tog cilja, pristojni roditelji mnogo su sposobniji i voljniji od onih koji su orijentirani prema ulici, da se druže s vanjskim institucijama poput škola i crkava. Takozvani ulični roditelji, za razliku od pristojnih, često pokazuju nepažnju prema drugim ljudima i imaju prilično površan osjećaj za obitelj i zajednicu. Oni mogu voljeti svoju djecu, ali često im je teško nositi se s fizičkim i emocionalnim zahtjevima roditeljstva i uskladiti njihove potrebe s potrebama svoje djece. Njihovi financijski resursi ne samo da su vrlo ograničeni, već i ono malo što imaju mogu lako iskoristiti. Životi orijentirani na ulicu često su obilježeni dezorganizacijom. U očajnijim okolnostima ljudi često imaju ograničeno razumijevanje prioriteta i posljedica, pa frustracije preplavljaju račune, hranu i, ponekad, alkohol, cigarete i drogu (Andreson, 1994).

Smatram da ulični odgoj u pojedincu razvija osjećaj za preživljavanjem i svakodnevnu borbu za traganjem životnog smisla. Često pojedinci koji odrastaju s malo nadzora i provode vrijeme na ulici nauče u ranoj dobi izboriti se za sebe, s obzirom da za razliku od obiteljskog ili školskog odgoja nemaju nikoga tko bi to učinio za njih. Odrastanje na ulici uglavnom je preplavljeno gnjevom, verbalnim sporovima, fizičkom agresijom, pa čak i nasiljem. Ljudi koji odgovaraju poimanju ulice često se smatraju niskim životom ili "lošim ljudima", posebno od strane "pristojnih ljudi", a oni se obično vide kao nesposobni da budu išta osim lošeg utjecaja na zajednicu. Stoga njihov mehanizam funkcionira na obrambeni način, ne vjeruju nikome i često su skloni pribjeći nasilju da bi rješavali određene situacije. Zbog toga će „pristojni ljudi“ često izbjegavati takve ljude zbog straha od verbalne ili fizičke svađe.

Način izražavanja na ulici je vrlo često agresivan, glasan, nekulturan i društveno neprihvatljiv, ali jedini je takav prihvatljivi način komuniciranja na ulici i među uličnim klanovima. Predrasude koje takvi pojedinci proživljavaju i s kakvim se sve etiketiranim nazivima nazivaju teško je običnom čovjeku zamisliti , ali i uživjeti se u takvu ulogu, pogotovo kod pojedinaca koji su obiteljski i školski dobro i prihvatljivo odgojeni.

2. OBRAZOVANJE POJEDINCA

Giddens u svojoj knjizi Sociologija (2007) piše da je trebalo dugo vremena da se poduke pojedinaca u posebno izgrađenim školama razvijaju. Povijesno gledano, stoljećima je formalno obrazovanje bilo dostupno samo manjini, koja je imala novaca i vremena da mu se posveti. Za većinu populacije čitanje nije bilo nužno niti potrebno, djeca su učila imitirajući navike starijih članova obitelji, ali su vrlo vješto radila po kući, na farmi i do svoje 15.godine usvojila su fizičke poslove. U današnje vrijeme pismenost je vrlo razvijena i gotovo svi znaju osnove čitanja i pisanja.

2.1 Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje ili formalno učenje obično se odvija u prostorijama škole, gdje osoba može naučiti osnovne, akademske ili trgovačke vještine. Mala djeca često pohađaju vrtić, ali često formalno obrazovanje započinje u osnovnoj školi i nastavlja se sa srednjom školom. Srednjoškolsko obrazovanje (ili visoko obrazovanje) obično je na fakultetu ili sveučilištu koje može dodijeliti akademski stupanj. Povezana je s određenom fazom i pruža se prema određenom skupu pravila i propisa. Formalno obrazovanje pružaju posebno kvalificirani učitelji koji bi trebali biti učinkoviti u poučavanju. Također se poštuje stroga disciplina. I pojedinac i nastavnik svjesni su činjenica i uključeni su u proces obrazovanja. Formalno je obrazovanje planirano i namjerno, postoji kronološki sustav ocjenjivanja, te sadrži nastavni plan i program. U formalnom obrazovanju pojedinac stječe diplomu o završenom određenom stupnju obrazovanja (Ruiz Lopez, 2016).

Formalno obrazovanje je školovanje. Ono je najviše organizirani oblik učenja. Formalno obrazovanje je službeno (regularno) strukturirano učenje, organizirano od obrazovne institucije i rezultira priznatim certifikatom, tj. diplomom kojom se priznaje određeni stupanj obrazovanja. Prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (2000.) formalno obrazovanje provodi se u sustavu škola, koledža, sveučilišta i drugih službenih ustanova, koje obično čine neprekinutu „ljestvicu“ obrazovnih stupnjeva. Ono obično započinje u dobi od pet do sedam godina te u

punom vremenu (full-time) traje obično do dobi od 20 ili 25 godina. Viši stupnjevi obrazovanja mogu se izvoditi i kao obrazovanje uz rad (part-time). Formalno obrazovanje rezultira diplomom o završenom stupnju obrazovanja (Pastuović, 2008).

Prednosti formalnog obrazovanja su takva da pojedinac stječe znanje od obučenih i profesionalnih učitelja. Pojedinac uči osnovna znanja vezana za svijet u kojem živi, smjernice koje mogu pratiti njegove potrebe i interese. Kroz formalno obrazovanje pojedinac stječe navike kontinuiranog učenja, strpljenja i obaveze. Kroz završeno formalno obrazovanje pojedinac dobiva formalno priznati certifikat koji mu nudi jednostavniji pristup u pronalasku budućeg posla. Kako ističe Ministarstvo znanosti i obrazovanja osnovnoškolski odgoj i obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole. Ono je obvezno za svu djecu, u pravilu traje od šeste do petnaeste godine života, a za učenike s višestrukim teškoćama u razvoju najdulje do 21. godine života. Osnovna škola traje osam godina i izvodi redovite i posebne programe. Osnovnim obrazovanjem učenik stječe znanje i sposobnosti za nastavak obrazovanja (Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2000).

Nedostaci formalnog obrazovanja su ta da pojedinac ne može u određenoj mjeri iskazati svoje interese ukoliko nisu u okvirima sistema plana i programa. Obrazovanje je u učionicama, kruto i unaprijed određeno i planirano. S obzirom da se formalno obrazovanje temelji na tome da pojedinac sluša i uči od druge osobe, u drugi plan se stavlja njegovo samostalno istraživanje, stavovi i vrijednosti te nuđenje određenih interesnih tema o kojima bi pojedinac volio razgovarati i učiti. Nameću se određena pravila ponašanja, norme i gradiva koje pojedinac mora usvajati, nevezano dali je to ono što on želi.

2.2 Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje odnosi se na obrazovanje koje se događa izvan formalnog školskog sustava. Neformalno obrazovanje često se upotrebljava naizmjenično pojmovima kao što su obrazovanje u zajednici, obrazovanje odraslih i cjeloživotno obrazovanje. Odnosi se na širok spektar obrazovnih inicijativa u zajednici, u rasponu od učenja kod kuće do vladinih programa i inicijativa zajednice. Uključuje i akreditirane tečajeve koje vode ustaljene institucije kao i lokalne radnje s malo sredstava (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK310920/>).

Neformalno obrazovanje može biti roditelj koji podučava dijete kako da priprema obrok ili vozi bicikl. Ljudi također mogu dobiti neformalno obrazovanje čitanjem mnogih knjiga iz knjižnice ili obrazovnih web stranica. Neformalno obrazovanje je kada ne studiramo u školi i ne koristimo neki određeni način učenja. U ovoj vrsti obrazovanja nisu uključeni svjesni naponi. Nije ni planirano niti namjerno. To se može naučiti na nekom tržištu, u hotelu ili kod kuće. Za razliku od formalnog obrazovanja, neformalno obrazovanje ne pruža škola. Neformalno obrazovanje ne pruža se prema bilo kojem fiksnom rasporedu. Nije potreban postavljeni nastavni plan i program. Neformalno obrazovanje sastoji se od iskustava i stvarnog života u obitelji ili zajednici. Prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (2000.) Pastuović (2008:257) navodi da je: „*neformalno obrazovanje sustavna organizirana obrazovna aktivnost koja se može provoditi u školama i ne školskim organizacijama i uključuje osobe svih dobnih skupina, od djece do osoba treće životne dobi*“.

Prednosti neformalnog obrazovanja nude pojedincu da uči bilo gdje i u bilo kojem trenutku iz svog svakodnevnog iskustva. Pojedinač individualno istražuje o nekoj temi pomoću knjiga, knjižnica, društvenih medija, interneta bez da mu se nameće ono što je potrebno za njega.

Nedostaci neformalnog obrazovanja često su pogrešne informacije koje se pojavljuju na internetu. Kod neformalnog obrazovanja pojedinac ne stječe kontinuiranu naviku učenja, jer ga kod formalnog obrazovanja sustav tjera da konstantno uči i odlazi na viši stupanj stečenog znanja. Može se javiti i manjak discipline, i stečenih navika koje u formalnom obrazovanju oblikuju pojedinca.

2.3 Spolne nejednakosti u obrazovanju

Haralambos (2002) navodi da su djevojčice dugo bile uspješnije od dječaka u prvim godinama školovanja. Naime, u prošlosti su dječaci nakon šesnaeste godine života obično bili bolji od djevojčica, no danas to više nije tako. Različite uloge i ponašanja koja su definirana za dječake i djevojčice, te muškarce i žene u društvu mogu stvoriti rodne nejednakosti, tj. razlike između muškaraca i žena koje sustavno favoriziraju jednu skupinu.

Spol može biti ključna odrednica tko radi što, tko ima što, tko odlučuje, tko ima moć, pa čak i tko ima obrazovanje ili ne. U mnogim društvima dječaci se vide kao oni koji bi se trebali školovati, dok djevojčice nisu. UNICEF (2017) navodi da ravnopravnost spolova znači da žene i muškarci, djevojčice i dječaci uživaju jednaka prava, resurse, mogućnosti i zaštitu.

Stanje obrazovanja djevojčica značajno se poboljšalo. Međutim, djevojčice u mnogim dijelovima svijeta i dalje zaostaju za dječacima u pogledu pristupa obrazovanju, završetku obrazovanja i stjecanju osnovnih vještina poput pismenosti. Granice osvještavanja ograničavaju dječju budućnost kada određenu karijeru vide kao "posao djevojčica" i "posao dječaka". Međutim, osnovne škole mogu postati „moćni pokretači promjena“ usvajanjem prave svijesti i alata za prepoznavanje i ispravljanje nenamjernih spolnih predrasuda (Study International Stuff, 2019).

U današnje doba ne postoje više barijere u favoriziranju određenog spola, pravo na obrazovanje imaju svi, a hoće li se pojedinac školovati ovisi o njegovim mogućnostima i željama. Poslovi su i dalje rangirani na muške i ženske, iako nije više neuobičajeno da žene rade muške poslove, a i obrnuto. Svijest se podiže i predrasude se pomiču, zavisno o zemlji u kojoj pojedinac odrasta i normama društva u kojima boravi. U prošlosti je žena bila kućanica, dok je muškarac radio i uzdržavao obitelj, u današnje vrijeme žena i muškarac zajedno uzdržavaju obitelj i pridonose zajednici.

Tablica 1. Unicef-ova analiza između dječaka i djevojčica

<i>Prepreke u domaćinstvima i zajednici</i>	<i>Rodna dimenzija</i>
Izravni troškovi obrazovanja poput naknada, odjeće, obuće, knjiga i potrepština	Ako se treba odlučiti između slanja dječaka ili djevojčice u školu, obično će dječak imati prednost.
Neizravni troškovi obrazovanja, kao što su oportunitetni troškovi nekorištenja dječjeg rada	Tradicionalna podjela rada često ugrožava djevojčice (vjerojatnije je da će morati raditi u kući, brinuti se za braću i sestre itd.).
Stavovi i kulturne prakse, poput tradicionalnih vjerovanja, rodnog stereotipiziranja, nedostatka znanja o prednostima obrazovanja, rodno diferencirane prakse odgoja djece	Rani brak, nizak status žena i nepobjediva patrijarhalna društva često rezultiraju manjim prioritetom u obrazovanju djevojčica. Sadržaj obrazovanja može pojačati rodne stereotipe i na taj način se nastavlja diskriminacija.
Pitanja vezana za zdravlje, uključujući lošu prehranu i HIV i AIDS	Djevojke često češće brinu o obitelji i poslu. Djevojke bez obiteljske stabilnosti podložnije su eksploataciji. Dječaci često dobivaju više hrane od djevojčica.
Krizne situacije i nestabilnosti	Djevojke češće trebaju voditi domaćinstva; dječaci se češće regrutiraju u vojnu službu.

Izvor: <https://educateachild.org/explore/barriers-to-education/gender>

2.4 Sociološke i psihološke perspektive samorazvoja

Razlika između sociologije i psihologije je ta da, iako su obje discipline zainteresirane za ljudsko ponašanje, psiholozi su usmjereni na to kako um utječe na to ponašanje, dok sociolozi proučavaju ulogu društva u oblikovanju ponašanja. Psihologe zanima mentalni razvoj ljudi i način na koji njihov um obrađuje njihov svijet. Sociolozi su vjerojatnije da će se usredotočiti na to kako različiti aspekti društva doprinose pojedinčevom odnosu prema njegovom svijetu. Drugi način razmišljanja o razlici je taj što psiholozi imaju tendenciju da gledaju prema unutra (mentalno zdravlje, emocionalni procesi), dok sociolozi imaju tendenciju da gledaju prema van (društvene institucije, kulturne norme, interakcije s drugima) da bi razumjeli ljudsko ponašanje (Surbhi, 2019). Razni su autori dali teorije iz psihologije i sociologije proučavajući pojedinca i njegov utjecaj na osobni razvoj.

Sociološke perspektive samorazvoja

Charles Horton Cooley⁹ bio je sociolog koji je želio bolje razumjeti društvo i ljudsko ponašanje. Vjerovao je da utjecaj grupa unutar društva ima snažan utjecaj na ljudsko ponašanje. Jedan od Cooleyjevih najvažnijih doprinosa sociologiji bila je njegova ideja da se proučavanjem svakodnevnih društvenih interakcija među ljudima može početi bolje razumijevati zašto se ljudi ponašaju kao i oni (Bethany, 2013). Promatrajući društvo, Cooley je primijetio da što više društvo postaje industrijalizirano, to postaju i individualniji članovi. Vidio je da su ljudi postali udaljeniji jedni od drugih, konkurentniji i gube vezu s tradicionalnim obiteljskim vrijednostima i zajednicom.

⁹ Charles Horton Cooley bio je američki sociolog i sin suca Vrhovnog suda u Michiganu, Thomasa M. Cooleya. Charles Horton Cooley bio je najpoznatiji po svom konceptu samozatajnog stakla, što je koncept da čovjekovo jastvo izrasta iz međuljudskih interakcija društva i percepcije drugih.

George Herbert Mead¹⁰ (1863. - 1931.) proučavao je jastvo , poseban identitet osobe koji se razvija socijalnom interakcijom. Da bi se uključio u ovaj „ja“, pojedinac mora biti u mogućnosti da ga pogleda očima drugih. Kroz socijalizaciju učimo sebe stavljati u tuđe cipele i gledati na svijet kroz njihovu perspektivu. To nam pomaže da postanemo samosvjesni dok gledamo na sebe iz perspektive "drugog" (https://en.wikipedia.org/wiki/George_Herbert_Mead).

Psihološke perspektive samorazvoja

Psihoanalitičar Sigmund Freud¹¹ (1856–1939) bio je jedan od najutjecajnijih modernih znanstvenika koji je iznio teoriju o tome kako ljudi razvijaju osjećaj za sebe. Prema Freudu, neuspjeh u odgovarajućem stupnju ili odstupanje od određene pozornice rezultira emocionalnim i psihološkim posljedicama tijekom odrasle dobi. Psiholog Erik Erikson (1902–1994.) Stvorio je teoriju o razvoju osobnosti koja se dijelom temelji na djelu Freuda. Međutim, Erikson je vjerovao da se ličnost nastavlja mijenjati s vremenom i nikada nije bila doista gotova. Njegova teorija uključuje osam faza razvoja, počevši od rođenja i završavajući smrću. Prema Eriksonu, ljudi se kroz ove faze kreću kroz cijeli život. Jean Piaget (1896–1980) bio je psiholog koji se specijalizirao za dječji razvoj koji se posebno fokusirao na ulogu socijalnih interakcija u njihovom razvoju. Prepoznao je da se razvoj sebe razvija pregovaranjem između svijeta kakav postoji u nečijem umu i svijeta koji postoji onako kako ga doživljava društveno (Rathus, Spencer, 2001).

Ponekad sociolozi i psiholozi surađuju kako bi povećali znanje. U posljednjim desetljećima, međutim, njihova su područja postajala sve jasnija odvojena kako se sociolozi sve više usredotočuju na velika društvena pitanja i obrasce, dok psiholozi ostaju obrušeni na ljudski um. Obje discipline daju vrijedne doprinose kroz različite pristupe koji nam pružaju različite vrste korisnih uvida.

¹⁰George Herbert Mead bio je američki filozof, sociolog i psiholog , prvenstveno povezan s University of Chicago , gdje je bio jedan od nekoliko uglednih pragmatičara . Smatra se jednim od utemeljitelja simboličkog interakcionizma i onoga što se nazvalo čikaškom sociološkom tradicijom.

¹¹ Sigmund Freud bio je austrijski neurolog židovskog podrijetla i utemeljitelj psihoanalize. Na polju medicine koji je otkrio važne istine o ljudskoj psihologiji. Iznio je teoriju po kojoj je čovjek nesvjesno biće, bez mogućnosti slobodnog odlučivanja, ne može donositi racionalne odluke, pa čak ni vladati samim sobom. To je u potpunosti odudaralo od dotadašnjeg tradicionalnog shvaćanja i tumačenja čovjeka.

3. SUVREMENE ŠKOLE I NJIHOVO SHVAĆANJE RAZVOJA POJEDINCA

Obrazovanje¹² je neophodno za pojedinca i društvo. Pojedinac mora biti socijaliziran u prevladavajućoj kulturi i mora naučiti pravila ponašanja i očekivanja o budućem ponašanju. Bilo da se radi o djeci, mladima i odraslima, obrazovanje služi zbog nekoliko razloga a jedno od je što pomaže iskorijeniti različita društvena zla koja prevladavaju u društvu, kao što su siromaštvo, rasizam, spolna diskriminacija, diferencijacija na temelju boje, vjere i religije. Danas postoje različiti načini odgoja i učenja, razne alternativne pedagoške ideje i škole. Šuran (2018) ističe da je: suvremena škola sve više tehnološka, puna "praktičnih" predmeta i programa. Radi se o programima koji mlade ljude pripremaju za rad, osiguravajući sebi ali i državi budućnost. Ističe da bi škola trebala izgraditi svakog pojedinca, tj. posvetiti se osobi na kognitivnoj bazi, pojedince koji znaju slušati sebe i svoje srce.

Kao sociolog i psiholog Šuran (2018:111) ističe: *„da, ako držimo do naše osobnosti a posebno budućnosti naše djece- za koje cilj života ne bi trebao biti samo pronaći adekvatni posao i ponašati se prema uređenim pravilima vladajućeg sistema vrijednosti - potrebno je zasukati si rukave i biti njima primjer“*. Suvremena škola mora biti nositelj novog saveza između studijskih predmeta npr., znanosti, tehnologija, povijesti, humanističkih predmeta, itd., i biti u stanju preoblikovati u stvarnost taj "novi humanizam" kojeg čovječanstvo treba. Naposljetku škola je ta koja mora mladima pomoći da shvate raznorazne implikacije razvoja znanosti i tehnologije unutar mikro i makro sustava.

¹² Obrazovanje- organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje. Društveno se organizira u zakonom utemeljenim obrazovnim ustanovama koje ostvaruju planove i programe obrazovanja.

3.1 Montessori škola

Marija Montessori kroz svoje djelovanje, puno se posvećivala promatranju djeteta i njegove okoline. Posebno su je interesirala djeca s teškoćama u razvoju. Na početku svog rada radila je kao liječnica, a zatim je kasnije otvorila i svoju privatnu praksu. Kroz rad u bolnici počela se zanimati za pedagogiju i psihologiju djeteta te je odlučila krenuti u tom smjeru.

Provodila je mnoga istraživanja i zalagala se za mišljenje da je za djetetov razvoj bilo bitno prostorno i materijalno okruženje, koje bi dijete samostalno biralo i zadržavalo se u odabranim aktivnostima. Zalagala se slobodan rad, rad bez okvira i sistemskog učenja (Seitz, Hallwachs, 1996). Montessori¹³ je pripremila aktivnosti koje pomažu svakom djetetu u njegovom razvoju. Otkrila je da ako djeca rade u pažljivo pripremljenom okruženju, koncentriranija su i imaju bolju samokontrolu. Didaktički alati osmišljeni su da pomažu razvoju djetetova uma, koncentracije, koordinacije, neovisnosti, druženja i osjećaja reda. Okolina omogućuje djetetu razvijanje svjesnosti drugih na virtualni i spontani način. Montessori filozofija kaže da svaki čovjek posjeduje sljedeće potrebe i sklonosti: (Montesorri, 2020).

- Potreba za komunikacijom i uporabom jezika
- Potreba organiziranja i klasificiranja
- Potreba za neovisnošću i aktivnošću
- nagon za svrhovitim i konstruktivnim radom
- Potreba za socijalnim odnosima

¹³ Marija Montessori 1892. upisala studij medicine na Sveučilištu u Rimu, a 1896. godine je postala prva žena liječnica u Italiji. 1907. godine otvara Dječju kuću (*Casa dei Bambini*) u San Lorenzu, u kojoj razvija metodiku rada s djecom s metalnom retardacijom. 1913. otvara prvu Montessori školu u Španjolskoj. 1929. godine u Berlinu je osnovana Association Montessori Internazionale (AMI), čije se središte 1935. godine seli u Amsterdam gdje je i danas. Tri puta je predlagana za Nobelovu nagradu za mir.

Slika 5. Počeci Montessori učionica

<https://45conversations.com/history-of-montessori-method/>

Četiri stupnja odgoja

Maria Montessori¹⁴ je primjetila da dijete u svom razvoju prolazi kroz četiri stupnja. Prvi stupanj odgoja obuhvaća razdoblje od rođenja do otprilike šeste godine života. Dijete u ovom razdoblju prolazi kroz stvaralački proces i pokazuje iznimno velike sposobnosti: „*to je vrijeme učenja preko svih osjetila, uči se svuda i uvijek, to je vrijeme kada se uči nesvjesno, preko osjećaja i putem kretanja*“ (Seitz, Hallwachs, 1996:34). Maria Montessori je smatrala da je poželjno dijete pustiti da što god može da učini samo, što je ujedno i temelj njezine pedagogije. Dakako najvažnije od svega je to da dijete bezuvjetno dobiva ljubav i pažnju što je i temeljna pretpostavka za svaki odgoj.

Drugi stupanj odgoja obuhvaća vrijeme od šeste do dvanaeste godine života. Na prijelazu na drugi glavni stupanj dijete se ponovno rađa, ali ovaj put kao društveno biće. Tek u ovoj fazi dijete počinje savladavati pravila i igru konstruirati s drugom djecom. Za ovu fazu Maria Montessori predlaže da se djecu što više izlaže druženju, te da mu se omogući što više materijala gdje se dijete može aktivno izražavati.

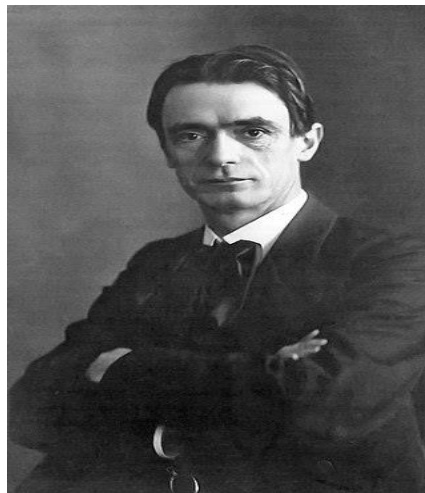
¹⁴ Prvu Montessori ustanovu u Hrvatskoj otvorila je 1934. god. u Zagrebu grofica Dédée Vranyczany koja je pohađala edukaciju Montessori pedagogije u Londonu 1933.god. Suvremeni trenutak razvoja Montessori pedagogije u Republici Hrvatskoj započinje 1991. godine otvaranjem prve privatne „Dječje kuće“ u Splitu. Danas Montessori program provodi [mnogo vrtića u Hrvatskoj](#), a 2003. je otvorena [Osnovna Montessori škola Barunice Dédée Vraniczany](#) u Zagrebu.

Treći stupanj odgoja obuhvaća adolescentno doba i obuhvaća mlade u dobi od 12 do 18 godina života. U doba puberteta govorila je da se kod mladih razvija nešto sasvim novo i drugačije: „ *mladi napuštaju sigurnost djetinjstva i traže nove veze. To je vrijeme koje obiluje napetostima, labilnošću i krizama. Prolazeći kroz taj teški stupanj života mladi ljudi se oslobađaju i postaju sigurni*“ (Seitz, Hallwachs, 1996: 37).

Četvrti stupanj odgoja stavlja naglasak na to da je čovjek do svoje 18 godine dosegnuo stupanj gdje bi trebao samostalno donositi vlastite odluke, s iskustvima iz faza kroz koje je prije prolazio. Ona kaže: „ *mi čovjeka moramo uzeti za ruku, moramo ga sa strpljenjem i povjerenjem provesti kroz sve stupnjeve odgoja i obrazovanja. Treba mu ponuditi sve: školu, kulturu, vjeru pa čak i cijeli svijet*“ (Seitz, Hallwachs, 1996: 38). Maria Montessori kroz cijeli svoj život zalagala se za slobodu. Smatrala je da je sloboda jedini izbor koji pojedinca dovodi do uspjeha, sloboda izbora aktivnosti, materijala, okoline, društva bez sustava i nametanja. Danas postoje mnogobrojni sljedbenici Montessori pedagogije, otvaraju se vrtići i škole koji stavljaju dijete u središte i gdje odgojitelji i učitelji imaju priliku za vlastito educiranje i učenje prema Montessori pedagogiji.

3.2 Waldrofska škola

Osnivač Waldorfske škole bio je pedagog Rudolf Steiner¹⁵. U djetinjstvu ga je jako privlačila Katolička crkva, iz koje je uzeo i neke temelje za svoju Waldrofsku pedagogiju. Prema Steinerovoj filozofiji, ljudsko je biće trostruko biće duha, duše i tijela čiji se kapaciteti razvijaju u tri razvojne faze na putu ka odrasloj dobi: ranom djetinjstvu, srednjem djetinjstvu i adolescenciji (Seitz, Hallwachs, 1996). Tijekom razdoblja od 40 godina, formulirao je i podučavao put unutarnjeg razvoja ili duhovnog istraživanja kojeg je nazvao "antropozofija". Iz onoga što je naučio, dao je praktične naznake za gotovo svako područje ljudskog napora. Umjetnost, arhitektura, drama, znanost, obrazovanje, poljoprivreda, medicina, ekonomija, religija, briga o umirućim, društvena organizacija, gotovo da nema područja kojeg se nije dotaknuo (Bamford, Utnu, 2015).

Slika 6. Rudolf Steiner

https://hr.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Steiner

¹⁵ Rudolf Steiner rodio se u hrvatskom naselju Donji Kraljevec u Međimurju, u tadašnjem Austrijskom carstvu. Godine 1879. , po želji svog oca Rudolf Steiner se upisuje na bečku Visoku tehničku školu, s namjerom da sada postane učitelj matematike i deskriptivne geometrije u realnoj gimnaziji. Studirao je matematiku i prirodne znanosti, a dodatna predavanja je slušao iz književnosti i filozofije. Premda je studirao na tehničkom fakultetu doktorski rad je položio iz filozofije. Duhovna ostavština Rudolfa Steinera uključuje oko 270 zabilježenih ciklusa predavanja. Napisao je i na stotine eseja, i oko četrdeset knjiga.

Najvažnija načela Waldorfske pedagogije odnose se najviše na strahopoštovanje prema duhovnom podrijetlu djeteta. U svojim predavanjima koja su proučavala čovjeka Steiner ¹⁶je opisao: „ *kako se duhovni dijelovi čovjeka (koje on označava duševnim duhom, odnosno duhovnom dušom) takoreći presvlače tjelesnošću napuštajući stupnjeve prije rođenja*“ (Seitz, Hallwachs, 1996:125). U svojim je predavanjima govorio da: „ *pravi pedagoški koraci i mjere nikad se ne izvode ni iz programa, ni iz teorije, nego nastaju tako što odgojitelj razvija svoju intuiciju i osluškuje ono što se u djetetu zbiva te istražuje što je dijete donijelo na svijet i što bi za njegov život bilo dobro*“ (Seitz, Hallwachs, 1996:127). Najvažnija načela Waldorfske pedagogije odnose se na svu djecu neovisno o akademskim sposobnostima, razredu, etičkoj pripadnosti ili religiji. Temelji se na razumijevanju važnosti različitih faza djetetovog razvoja, razvija se ljubav prema učenju i entuzijazam za školu. Steiner umjetničku aktivnost i razvoj mašte vidi kao sastavni dio učenja.

Danas je Waldorfsko obrazovanje zastupljeno širom svijeta, s oko 1000 škola i gotovo 2000 programa ranog djetinjstva u preko 60 zemalja. U Waldorfskom obrazovanju proces učenja je u osnovi trostruk, uključuje glavu, srce i ruke - ili razmišljanje, osjećanje i rad. To je osnova na kojoj Waldorfski učitelji rade na njegovanju i angažiranju svakog djeteta kroz nastavni plan i program koji integrira akademike, umjetnosti i praktične vještine.

¹⁶ Prva waldorfska škola otvorena je 1919. u Stuttgartu. Steiner je u razdoblju nakon Prvog svjetskog rata, održao niz javnih predavanja o potrebi drugačijeg ustroja društva, u sklopu čega je naveo potrebu sveobuhvatne obrazovne ustanove. Idućeg dana radnici tvornice cigareta Waldorf-Astoria, pristupili su Herbertu Hanu, Steinerovom bliskom suradniku, sa željom da njihova djeca pohađaju takvu školu. Nakon toga otvorene su mnoge škole diljem svijeta, najviše u Europi. Danas u svijetu postoje 1092 waldorfske škole, 1857 waldorfskih vrtića. U Hrvatskoj djeluju dvije waldorfske škole, u Rijeci i Zagrebu, te osam vrtića, u Zagrebu, Rijeci i Splitu.

3.3 Krishnamurti škola

Slika 4. Jiddu Krishnamurti

https://bs.wikipedia.org/wiki/Jiddu_Krishnamurti

Obrazovanje je uvijek bilo jedna od glavnih briga Krishnamurtija. Smatrao je da ako se samo mladi i stari mogu probuditi u svojoj nacionalnoj uvjerenosti, religiji, predrasudama, strahovima i željama, što neminovno dovodi do sukoba, oni bi mogli donijeti u njihov život posve drugačiju kvalitetu. Njegova zabrinutost našla je izraz u osnivanju škola u Indiji i inozemstvu. Kad je Krishnamurti razgovarao sa školskom djecom, njegov je jezik bio lucidan i jednostavan. S njima je istraživao njihov odnos prema prirodi i jedni prema drugima i psihološke probleme poput straha, autoriteta, konkurencije, ljubavi i slobode. Škole su za njega bile milje u kojem su se u atmosferi slobode i odgovornosti mogla istražiti veća egzistencijalna pitanja.

Jiddu Krishnamurti ¹⁷negirao istočnu konvenciju o poništavanju živih duhovnih učitelja. Ali kad je umro u Ojai, u Kaliforniji, 1986. u 91. godini života, pomogao je možda više nego itko u ovom stoljeću uvesti Istočna učenja o prirodi uma na Zapad

¹⁷ Jiddu Krishnamurti je bio poznati filozof i pisac, indijskog porijekla. Govorio je o duhovnosti, meditaciji, ljudskim odnosima i pozitivnoj promjeni u globalnom društvu. Sa 34 godine je stekao slavu i status mesije, kada ga je Teozofsko društvo proglasilo za inkarnaciju Maitreje Bude. Ostatak života je proveo objavljujući knjige i držeći govore širom Indije, Evrope i SAD. Napisao je više knjiga, među kojima „Prva i posljednja sloboda“ (The First and Last Freedom), „Jedina revolucija“ (The Only Revolution) i „Krišnamurtijeva bilježnica“ (Krishnamurti's Notebook). Njegovi pristaše, putem organizacija u Indiji, Engleskoj i SAD-u, okupljenih oko njegovog učenja, i dalje, na raznim jezicima širom svijeta objavljuju njegove mnogobrojne knjige i govore.

(Tworkov, 1991). Srž Krišnamurtijevog učenja nalazi se u njegovoj izjavi koju je dao 1929. godine kada je rekao: "Istina je zemlja bez puta".

Čovjek ne može doći do njega kroz bilo kakvu organizaciju, kroz bilo kakvu vjeru, kroz bilo koju dogmu, svećenika ili obred, a ne kroz bilo koje filozofsko znanje ili psihološku tehniku. Mora ga pronaći kroz ogledalo odnosa, kroz razumijevanje sadržaja vlastitog uma, promatranjem, a ne intelektualnom analizom ili introspektivnom disekcijom. Čovjek je u sebi izgradio slike kao ograde sigurnosti - vjerske, političke, osobne. Oni se manifestiraju kao simboli, ideje, vjerovanja. Teret ovih slika dominira u čovjekovom razmišljanju, njegovim odnosima i svakodnevnom životu. Ove su slike uzroci naših problema jer razdvajaju čovjeka od čovjeka. Njegovo poimanje života oblikovano je konceptima već uspostavljenim u njegovu umu. Krishnamurti je stalno naglašavao da on ni na koji način nije autoritet. Napravio je određena otkrića i jednostavno dao sve od sebe kako bi ta otkrića bila dostupna svima koji su sposobni slušati. Njegovo djelo ne sadrži tijelo doktrine, niti nudi tehnike ili metode za postizanje nijemog uma. On nema za cilj uspostaviti bilo koji novi sustav vjerskog vjerovanja. Umjesto toga, na svakom čovjeku je da vidi može li otkriti za sebe ono na što Krišnamurti privlači pažnju i krenuti dalje odatle samostalno raditi nova otkrića (Ratcliffe, 1993).

Kad sebe nazivate Indijcem ili muslimanom, kršćaninom ili Europljaninom ili bilo što drugo, nasilan ste. Vidite li zašto je nasilan? Jer se odvajate od ostatka čovječanstva. Kad se odvojite od vjerovanja, nacionalnosti, tradicije, to stvara nasilje. Dakle, čovjek koji želi razumjeti nasilje ne pripada ni jednoj zemlji, bilo kojoj religiji, bilo kojoj političkoj stranci ili djelomičnom sustavu; on se brine za potpuno razumijevanje čovječanstva.

- J. Krishnamurti, Sloboda od poznatih , str. 51-52.

ZAKLJUČAK

Učenje je proces koji se odvija u svakom pojedincu tijekom cijeloga života. Svatko uči na različite načine i tijekom godina ga zanimaju različite stvari. Bez obzira na to, svi učenici u školi uče na sličan način, u jednoj učionici, s istim metodama i kao takvi odlaze u svijet. Uz različite stilove odgoja, roditelji danas dobivaju mnogobrojne savjete za odgajanje svojeg djeteta, dali ga usmjeravati na postignuća, ili dati djetetu slobodu za samostalno istraživanje svijeta oko sebe kroz razne aktivnosti i kroz bogaćenje prostornog i materijalnog okruženja. Danas su odgovornosti i obaveze djece svedene na minimum jer se smatra da su još mali, te da svoje vrijeme trebaju provoditi u igri. To dovodi do razmišljanja kada je potrebno djetetu dati obavezu i usmjeravati ga da stekne određene navike da bi se razvio u uspješnog, zrelog i samostalnog pojedinca. Kroz povijest mnogobrojni su autori proučavali što je potrebno da se pojedinac razvije u svjesno biće koje će samostalno koračati kroz život, koje su njegove pozitivne i negativne strane te koliko društvo i okolina utječu na njegov razvoj. Postavljene su mnogobrojne teorije koje se do dana danas proučavaju i razvijaju.

Vremena su se promijenila, napredak je postao brži, a novim sirovinama, novim znanjima, novim načinima rada neminovno se morao/mora mijenjati i obrazovni sustav. Ne samo da su neki pojmovi u udžbenicima zastarjeli i neka radna mjesta za koja su se učenici obučavali više ne postoje, promijenili su se i interesi i potrebe kako svijeta za koji se učenici pripremaju, tako i interesi i navike samih učenika. Unatrag pedesetak godina, način života se uvelike promijenio. Djeca nemaju više potrebu za cjelodnevnim boravkom izvan kuće. Usmjerena su na organizirani život pun obaveza kao što su vrtići, škole a nakon toga sportovi, treninzi, strani jezici. Pruža im se puno mogućnosti da odaberu ono što im se sviđa i ono u čemu bi se mogli zadržati neki duži period i razvijati vještinu.

LITERATURA

1. ANDRESON, E. (1994.) The Code of the Streets [Online article] Dostupno na: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1994/05/the-code-of-the-streets/306601/>
2. BAMFORD, C. i UTNE, E. (2015.) *Rudolf Steiner & the History of Waldorf Education* [Online article] Dostupno na: <https://www.waldorfeducation.org/waldorf-education/rudolf-steiner-the-history-of-waldorf-education> , Pristupljeno: 20.siječanj 2020.
3. BARRIER, Educate a child: Gender [online article] Dostupno na: <https://educateachild.org/explore/barriers-to-education/gender>
4. BETHANY, J. (2013.) Charles Horton Cooley: Looking Glass Self and the Effect of Primary Groups [Online] dostupno na: <https://study.com/academy/lesson/charles-horton-cooley-theory-microsociology.html>
5. ČORIĆ, R. (2015.) *Nastajanje sociologije u doba ideologija*. Acta Iadertina 12/2, 161-175 str.
6. GIDDENS, A. (2007.) *Sociologija*. Zagreb: Globus.
7. HARALAMBOS, M. (2002.) *Sociologija, teme i perspektive*. Zagreb:Golden marketing.
8. KALANJ, R. (2005.) *Suvremenost klasične sociologije*. Zagreb: Politička kultura.
9. MALEŠ, D. (2011.) *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - Zavod za pedagogiju.
10. MONTESSORI (2020.) <https://www.manyriversmontessori.org/montessori-pedogogy>
11. MORIN, A. (2019.) 4 Types of Parenting Styles and Their Effects on Kids [Online article] Dostupno na: <https://www.verywellfamily.com/types-of-parenting-styles-1095045>

12. PASTUOVIĆ, N. (2008.) Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju. Izvorni znanstveni članak, vol.10. br.2. str. 253-267. Dostupno na:
<https://hrcak.srce.hr/file/46484>
13. PREVIŠIĆ, V. (2003), Obitelj kao odgojno-socijalna zajednica, u: Puljiz, V. i Bouillet, D. (ur), Nacionalna obiteljska politika, Zagreb, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 191 — 204
14. RABOTEG-ŠARIĆ, Z., SAKOMAN, S., I BRAJŠA-ŽGANEC, A. (2002) Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih [Online article] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/30831>
15. RATHUS, SPENCER A. (2001.) Temelji psihologije. Jastrebarsko: Naklada Slap
16. RATCLIFFE, D. (1993.) *Jiddu Krishnamurti (1895-1986)*. [Online] Dostupno na: https://ratical.org/many_worlds/K/K1.html
17. REPUBLIKA HRVATSKA: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2000). [Online] Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/osnovnoskolski-odgoj-i-obrazovanje/129>
18. RUIZ LOPEZ, L. (2016.) *Non-formal education vs. formal and informal education* [Online article] Dostupno na: <http://trawcoe.com/non-formal-education-vs-formal-and-informal-education> / Pristupljeno: 20. Siječanj 2020.
19. SARAHN, (2014.) The Importance of School: 7 Advantages of Education [Online article] Dostupno na: <https://blog.udemy.com/importance-of-school/>
20. SEITZ, M. I HALLAWACHS, U. (1996.) *Montessori ili Waldorf? Knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*. Zagreb: Educa.
21. STUDY INTERNATIONAL STUFF, (2019.) Schools may perpetuate gender inequality without realising it [Online] Dostupno na: <https://www.studyinternational.com/news/gender-inequality-school/>
22. SURBHI, S. (2019.) Difference Between Psychology and Sociology [Online] Dostupno na: <https://keydifferences.com/difference-between-psychology-and-sociology.html>

23. ŠURAN, F. (2018.) *Uvod u sociologiju odgoja i obrazovanja*: priručnik za studente Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti. Pula: Tiratura.
24. ŠURAN, F. (2018.) *Nikakva nas reforma neće spasiti*. Odgoj i obrazovanje kao elementi novog „humanizma“. Pula: Tiratura.
25. TWORKOV, H. (1991.) *The Shadow Side of Krishnamurti*. [Online article]
Dostupno na: <https://tricycle.org/magazine/the-shadow-side-krishnamurti/>
26. VUKASOVIĆ, A. (2000.) *Svrha i zadaće odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Hrvatski pedagoškoko književni zbor, str. 129–148.
27. ZRLIĆ, S. (2005.) Autoritativni odgojni stil roditelja kao prediktor školskog neuspjeha. *Pedagogijska istraživanja*, 2(1) 125-138. [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/205469>
28. WIELAND, A. (2017.) 5 parenting Styles: What Style Are You? [Online article]
Dostupno na: <https://www.stayathomemum.com.au/my-kids/5-parenting-styles-what-style-are-you/>
<https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Family+Upbringing>
https://hr.wikipedia.org/wiki/Auguste_Comte
https://hr.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Durkheim
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65910>
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK310920/>

SAŽETAK

Često se zanemaruje činjenica da obrazovanje igra važnu ulogu u ljudskom razvoju. Obrazovanje može pomoći ljudima da se razvijaju ekonomski, socijalno i intelektualno. Da bi društvo napredovalo, potrebni su nam ljudi s dubokom stručnošću u raznim disciplinama. To su ljudi koji svoje znanje koriste za istraživanje, inoviranje, kreiranje, i donošenje i izvršavanje odluka koje mogu imati ogroman i dugotrajan utjecaj. Odgoj i razvoj pojedinca znatno se mijenjao kroz vrijeme. Mnoge su teorije izgubile naklonost u društvu, dok su druge i dalje široko prihvaćene, ali su sve teorije dale veliki doprinos u razumijevanju društva, odnosa i društvenog ponašanja. Danas postoje mnogi pristupi odgoju i obrazovanju, tehnološka postignuća rastu iz dana u dan, što tjera pojedinca da se konstanto educira i ulaže u svoj osobni rast i razvoj, kako bi uspio ostvariti svoj osobni napredak.

Ključne riječi: odgoj, obrazovanje, suvremene pravci odgoja, Montessori, Waldrof, Krishnamurti

SUMMARY

Often overlooked is the fact that education plays an important role in human development. Education can help people develop economically, socially and intellectually. In order for society to thrive, we need people with deep expertise in various disciplines. These are people who use their knowledge to research, innovate, create, and make and execute decisions that can have a huge and lasting impact. The upbringing and development of the individual has changed significantly over time. Many theories have lost their affection in society, while others are still widely accepted, but all theories have made a major contribution to understanding society, relationships, and social behavior. Today, there are many approaches to education, technological advancements are increasing day by day, forcing an individual to constantly educate and invest in his or her personal growth and development in order to be able to make his or her own personal progress.

Keywords: education, education, contemporary educational trends, Montessori, Waldrof, Krishnamurti